

De Schutse, Uithoorn

ds. Joep Dubbink

Schriftlezingen: Jesaja 63:7-17 – Marcus 6:45-52

Gemeente van onze Heer,

Bijbellezen blijft verrassend. Na een jaar of veertig professioneel lezen denk ik soms, dat ik wel weet wat er staat, en dat ik het voor een preek alleen nog maar voor jullie in een beetje aantrekkelijke vorm moet gieten, met een scheutje actualiteit. *Niet dus.*

Je moet steeds weer opnieuw beginnen. Jezus die over het water liep – dat blijft een vreemd verhaal, *waarom* dan? Alleen maar om te laten zien dat hij het kan? En dan lezen we ook nog eens Marcus: bij de Matteüs-versie heb je nog iets extra: dat Petrus het ook probeert, en dat dat nog lijkt te lukken ook, maar dan weer niet. Daar heb ik een mooie uitleg van, die ik jullie weleens verteld heb, maar daar hebben we vandaag niks aan. Bij Marcus is het alleen Jezus die dit doet. Maar waarom?

Twee hoofdstukken terug gaan ze ook met z'n allen dat meer over, ze varen me wat heen en weer. Maar dan is Jezus aan boord van het schip, en slaapt, en lijken ze echt in gevaar, want ze maken hem in paniek wakker. 'Scheepje onder Jezus' hoede ... Wij hebben 's Vaders Zoon aan boord' – maar hij slaapt! Mooi verhaal.

Hier is dat anders. Hier is Jezus is aan wal gebleven, dat allereerst. Vorige week vertelde ik over de *reuring* die er constant om Jezus heen is, waardoor hij niet aan rust toekomt. Na dat wonderlijke uitdelen van de broden stuurt hij de menigte naar huis, en zijn leerlingen alvast naar de overkant van het meer, terwijl hij zelf op het land achterblijft. Dat lijkt een doorzichtige smoes om die rust, die hij zo node mist, te vinden. Jezus gaat de berg op – zijn daar bergen? Als je verteller bent, is er altijd een berg in de buurt als je die nodig hebt. Daarmee bedoel ik dat het een theologische berg is, die je niet op de landkaart moet zoeken maar in andere bijbelse verhalen, in de bijbelse symbooltaal. Wat doet een berg, wat doe je op een berg? Een berg verheft je boven het gewoel van deze wereld en brengt je dichter bij de Eeuwige. Daarvoor hoef je heus niet een Alpenreus te beklimmen, je eigen achtertuin kan ook zo'n berg zijn.

Maar al ben je verheven boven het gewoel, bij een goede retraite – want dat is het toch – raakt de aarde nooit uit het zicht. Mozes krijgt op de berg instructies van God voor het leven van zijn volk (Exodus 24:12-18); Elia krijgt op de berg opdracht om koningen te zalven, dus in te grijpen in de politieke constellatie van zijn dagen (1 Koningen 19:15-16), en als Mozes, Elia en Jezus elkaar op een berg (!) treffen, is er meteen na terugkomst ook weer van alles aan de hand beneden (Marcus 9:14-29).

Nu ziet Jezus vanaf die berg dat zijn leerlingen het moeilijk hebben. Ze worstelen zich al roeiend tegen de wind in – een soort ‘twaalf zonder stuurman’ – en dat lukt voor geen meter want ze hebben tegenwind.

Nu zijn ze anders dan de vorige keer niet in levensgevaar. Zo lijkt het tenminste niet, ze hoeven niet gered te worden. Toch gaat Jezus naar ze toe. Wat wil hij? Is het voor de show, laten zien wat hij kan? Tegen die uitleg verzet ik me altijd, ik kan niet goed overweg met een beeld van Jezus die stunts uithaalt, die zich laat voorstaan op de krachten waarover hij beschikt. Het verhaal van Jezus’ verzoeking door de duivel gaat precies daarover: dat die ‘tegenstander’ Jezus van alles wil laten doen om zijn grootheid te onderstrepen, en dat dat dus precies verkeerd is.

Maar wat dan wel? Daarvoor moet je letten op een schijnbaar onbelangrijk zinnetje, waar ik eerlijk gezegd altijd overheen had gelezen: Jezus loopt over het water naar hen toe, ‘en Hij wilde hen voorbijlopen’. Waarom? Eigenlijk moet je vertalen ‘*voorbijgaan*’, want met dat lopen maken we het alweer te logisch, alsof het om avondwandelingetje gaat. ‘*Vorbijgaan*’, waar kom je dat vaker tegen? Als Mozes op de berg staat, wil hij graag ‘de majesteit van de Eeuwige’ zien, als een bevestiging dat God inderdaad met het volk mee zal gaan (Exodus 33:18-22). Die wens wordt deels vervuld; de Heer gaat inderdaad *voorbij aan* Mozes (zelfde werkwoord), maar hij krijgt diens aangezicht niet te zien, alleen Hem van achteren. En ook bij Elia is het ‘in het *voorbijgaan*’ (1 Koningen 19:11) dat de Heer hem wil ontmoeten, ook al op een berg.

Nu komt Jezus *over het water* naar hen toe, en gaat aan hen voorbij. Trek je conclusies. De leerlingen doen dat ook, en *dan* worden ze bang. Niet vanwege de golven, dat is gewoon zwaar werk, geworstel. Maar vanwege de confrontatie met iets dat groter was dan henzelf, met God die rakelings nabij komt.

Angst is vaak verlies van controle. De zaken niet meer in de hand hebben. Beroofd worden van de illusie dat je *in control* bent. Ik noem dat een illusie, want dat is het. Dat is niet fatalistisch bedoeld, je moet natuurlijk doen wat je kunt om het leven wél onder controle te houden, om jezelf en elkaar te behoeden voor leed en pijn, en als dat een beetje lukt is dat mooi. Maar een mens is een kwetsbaar wezen, en dan bedoel ik niet alleen dat je kunt struikelen over een stoeptegels of een hart- of herseninfarct kunt krijgen, maar ook, dat je geleidelijk of plotseling je levenskracht kunt verliezen, de geestkracht die een mens heeft, de moed om door te gaan. Die angst kan vele vormen krijgen: angst voor de dood, angst voor het leven, dat te groot kan lijken om nog aan te kunnen, of angst voor God.

Er komt een figuur je voorbijlopen. Over het water! Wie kan op water lopen? Wie bijbels denkt, die denkt aan de Eeuwige die Heer is over de machten ook van water en wind. *Job* weet dat als geen ander:

Hij [God] spant het hemelgewelf, Hij alleen,
en wandelt op de hoog oprijzende zee. (Job 9:8);

en die God, die zo zijn ongedachte gang gaat, die boezemt Job angst en schrik in, en zo ook de leerlingen in het bootje: ze denken dat hij een geestverschijning is!

Het is niet voor niks dat dit verhaal in de nacht speelt. De ‘vierde nachtwake’, om precies te zijn, dat is de tijd tussen drie en zes uur ’s ochtends. Het holst van de nacht, als je je eerste slaap gehad hebt en als, wanneer je daar vatbaar voor bent, het wakkerliggen begint. Als de demonen komen, de dingen die je vreest, de herinneringen die je achtervolgen, van wat je is aangedaan, van wat je zelf fout heb gedaan, van wat je te wachten staat en wat ’s nachts veel groter lijkt dan overdag. Dingen die groter zijn dan jezelf – en ook God kan dan soms te groot en te ver weg lijken, en angstaanjagend.

En dan valt bij de leerlingen het kwartje: wat ze meemaken met Jezus en de verhalen van die verschijningen, *epifanieën* van God in hun bijbel, dat schuift in elkaar. Jezus is veel meer dan een rabbi of profeet, moet veel dichter bij die God die hij zijn Vader noemt leven dan we ooit dachten. En dat is in eerste instantie angstaanjagend! Al die verhalen van ‘hij is toch heus niet meer dan ... die timmerman’ die vallen weg. Marcus probeert ons te vertellen, daar ben ik van overtuigd, dat die ervaring van de leerlingen, van Jezus die hen over het water voorbijgaat, op één lijn staat met de ervaringen van Mozes en Elia en anderen met God. Dat je dus in hem, in die sjofele Thora-leraar uit Nazaret, werkelijk *God* ontmoet. Dat is schrikken: wie goed over het heilige, het goddelijke, nadenkt, die beseft dat dat altijd iets *unheimisch* heeft. Als dat niet zo is, als het geloof al-te-gezellig wordt, en God al-te-huiselijk, dan moet je je afvragen of dat wel de God van Abraham, Isaak en Jacob is, en de God van Jezus.

Maar dan is er een verschil, in hoe het verhaal afloopt. Verhalen van ‘epifanie’, verschijning van de Heer, zijn doorgaans flitsend, ineens is Hij er, zo verrassend als Hij komt, zo verrassend verdwijnt hij ook weer. Of het nu de engel bij Gideon is, of bij Maria, of Jezus in een visioen bij Paulus, of de stem van God uit de braamstruik, of andere wonderlijke verhalen over ontmoeting met het heilige, met *de Heilige* – het is ‘zien, soms even’, een moment, ongrijpbaar. Maar wat doet Jezus? Hij roept ze toe: ‘Houd moed, wees niet bang, *Ik ben het*’ – en dan moet je toch ook even denken aan ‘Ik ben’ als Naam voor God, ‘Ik ben die ik ben’. *En dan stap hij bij ze aan boord*. Dan gaat hij niet ongenaakbaar voorbij, maar gaat in datzelfde schuitje zitten, komt aanraakbaar dichtbij. Zo is God bij de mensen, als de glimp van de Eeuwige die verschijnt in het donkerste uur, en ons toezegt ‘Wees niet bang!’ en dan *bij ons is*, met ons in het schip gaat.

En nu hoor ik u denken: fijn, ja, dat is nou christelijk geloof. Zo komt Jezus die afstandelijke, hoge en verre God van het oude testament ons menselijk nabij brengen. Maar ... dan vergissen we ons. Sorry, ik moet het nog even weer moeilijker maken...

* * *

Jesaja 63 is veel te ingewikkeld om helemaal te volgen, maar ik hoop dat duidelijk is geworden wat een emotionele tekst dat is. Er is een geding tussen God en zijn volk, een tumultueuze relatie. We horen er fragmenten van, we horen God zeggen: Ik kies voor ze, ik vertrouw ze! Het is mijn volk! Ik sta ze in alles bij, draag ze door de diepte heen; ja, als zij benauwd zijn ben ik ook benauwd. Is dat even dichtbij komen! Dus dat zit ook al in dat Godsbeeld van het Oude Testament. Maar we horen ook de keerzijde, de frustratie van God als ze hem en zijn wetten verlaten, het recht met voeten treden. En hoe hij dan woevend wordt, en zelfs als hun tegenstander optreedt. Zo, in die stijl, spreekt Israël over zijn God. En dan klagen ze ook nog weer, dat Hij er niet is als ze Hem verwachten. En

zelfs verwijten ze hem, dat *Hij* hen moet laten terugkeren naar Hem. Hun eigen bekering leggen ze in zijn hand. Zo gaat dat heen en weer, zo is Israël in gesprek met zijn God.

Maar je vraagt je af, zou zo'n verhaal niet dóórgeschreven moeten worden? We hebben een hoofdstuk Uittocht uit Egypte; een hoofdstuk Ballingschap, dat is dan Jesaja. Maar zouden er niet nog meer hoofdstukken moeten zijn; een hoofdstuk pogroms, een lang en zwart hoofdstuk; zou er niet een hoofdstuk Auschwitz achteraan moeten komen, met de wanhopige kreet 'Waar bent je dan, God!?' Is er iemand die het antwoord weet?

Maar dan ook een hoofdstuk Gaza, waar de Eeuwige vertwijfeld moet zijn omwille van zijn andere kinderen: die bijna 40.000 doden na de 1.000 gruwelijk vermoorden van de Hamas-aanslagen van 7 oktober? En nu weet ik wel, ik draaf door. Ik gooi van alles op één hoop; ik heb zelf vaak genoeg gezegd hier dat je moet onderscheiden tussen het bijbelse Israël, en het Joodse volk door de eeuwen heen, en de huidige staat Israël die daar helemaal niet zomaar mee samenvalt. Maar het is wel dezelfde naam, en we kunnen hier niet meer naïef over Israël spreken zonder dat te beseffen.

Kunnen we dan Israël met z'n eigen geschriften om de oren te slaan? Maar kunnen we zwijgen als elementaire mensenrechten van de Palestijnen zó grof geschonden worden? Voedsel, water en medicijnen worden afgeknepen, bombardementen in 'veilige zones'? Wat ik indrukwekkend vond, was de oproep van Yuval Noah Harari, de bekende schrijver, van *Sapiens* en zo. Kort na de aanslagen van 7 oktober zei hij: *wij* kunnen het even niet opbrengen om beide kanten van het conflict te zien; doen jullie dat, onze vrienden, en herinner ons ook aan het leed aan de andere kant. Inmiddels is hij een belangrijke stem geworden die oproept tot een andere benadering van het conflict, gericht op de toekomst van Palestijnen en Israëli's samen, die elke dag verder uit beeld raakt.

Hoe dan ook: dit fragment laat zien hoe God met zijn volk, en met alle mensen om-springt: warmbloedig, emotioneel, bewogen, én kritisch, woedend soms, wanhopig en tegelijk hoopvol en vergevend. Wie dat platslaat tot een eendimensionale gedachte van 'het land is aan de Joden beloofd en wij als christenen moeten daar achter staan', die doet geen recht aan de bijbel en alle diepgang die zulke profetische verhalen hebben.

* * *

Terug naar Jezus in dat scheepje. Terug naar wie wakker ligt in de nacht, en ploetert en met tegenwind te maken heeft, en de nabijheid van de Messias zelfs niet herkent maar denkt een spook te zien. *Dit verhaal verkondigt met kracht, dat God ons juist dan nabij wil zijn.* Dat is geen simpele waarheid. 'Scheepken onder Jezus' hoede', met alle respect, dat gaan we niet zingen, dat is me te luchtig en te vrolijk – alsof het om een wildwaterbaan op de Efteling zou gaan, en niet om een existentiële aanvechting, een storm op je levens-zee. Maar dat ene blijft: hij is ons nabij, ook al herkennen wij hem niet. Goddank zitten wij met Jezus opgescheept.

Amen.